

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cena: na godinu K 12. — Za po godine K 6. — Za Šibenik na godinu donaslanjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12. savisje pošlarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Pribroćena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti reduku. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Splitska skupština za željeznice.

Čim smo čitali u splitskoj „Slobodi“, da se namjerava u Splitsku držati javna skupština radi željezničkog spoja, izrazili smo otvoreno naše mišljenje, da se tu radi samo o stranačkim zakulisnim igrama, koje su u Splitsku nješto posve obična.

To smo naše mišljenje stvarno obrazložili i temeljili na takvim činjenicama, da ni sama „Sloboda“ nije mogla nješto stvarna da odgovori, nego je samo mogla izjaviti, da smo se prenatigli i da treba prije viditi o čemu se radi a ne sumnjati.

Danas smo u posjedu poziva raznih splitskih privrednih organizacija, pred nami je nacrt rezolucije koju se kani na skupštini iznijeti, imadomo i crveni proglas na „Dalmatince“ bez razlike vjere, jezika, stranke i mišljenja, dug po polici metar i po, pa izjavljujemo da smo u našem već izraženom mišljenju još bolje utvrdjeni, da je ono naše mišljenje, o komu nam se prigovara te smo se prenatigli, postalo dubokim uvjerenjem.

Što hoće taj splitski poziv, ta rezolucija, ta skupština?

I. Da se svi „Dalmatinci“, svi „zemljaci“ bave za čim skorije rješenje željezničkog pitanja.

II. Da se udari novi odlučni pravac „našoj“ politici u željezničkom pitanju.

III. Da se obća zastupnicima, koji se budu držali ovoga pravca, odlučne i neposustijive politike u željezničkom pitanju, neograničenu podršku i oslon naroda.

IV. Da se ustanovi „dalmatinsko pokrajinsko željezničko vijeće“ sa uredom u Splitsku, koje bi imalo da skupštinam, štampom, tehničkim študijam i predradnjam, dodirom sa nadležnim faktorima, kapitalom, promiče gradnju željezničkih sveza nužnih Dalmaciji i to nakon izradbe jednog jedinstvenog željezničkog programa.

Mi smo ovdje vjerno iztkali sve namjere sazivača skupštine, te predpostavljamo za čas da glavne sazivače ne vode nikakvi drugotni ciljevi, pa odmah nadodajemo da i onda, kad se sve te njihove namjere na neki način uzakone pravoricom jedne javne skupštine, ne bi se ni za korak u dotičnom željezničkom pitanju napred pomakli!

Ne samo danas, već ima pedesetak godina da Dalmacija vapije za željezničkom svazom i da to hoće svi u istinu bez razlike vjere itd. kao jedan čovjek, a što sazivači naglasavaju da bi se imalo tek zaključiti na skupštini.

Svoga gledašta je skupština posve suvišna, što ne treba dokazivati, sa svim da za to nije još bilo nikad potrebe zalajivati hrvatski značaj zemlje i pučanstva, kako se to čini u svečanom splitskom proglasu.

Suviše je stvarati rezolucije u pogledu da se udari „novi odlučni pravac našoj politici“ u željezničkom pitanju, jer kolikogod smo mi u ostalom odlučno protivni politici većine zastupnika, moramo im priznati, i ovim živim i onim mrtvim, ne izkjučiti ni Bajamonte, ni Lapene, da su u ovom pitanju poradili koliko se moglo. Mi ctenimo da u Dalmaciji ne bi se u obće mogao održati nijedan zastupnik, koji u željezničkom pitanju ne bi zauzeo staništvite, koje se tek zaključkom skupštine želi.

Nego gospoda sazivači nisu naznačili što misle, što razumijevaju pod tim odlučnim, što znim i dosljednim iztupanjem. Uključuje li to oštar iztup, sukob zastupnika sa centralnom bečkom vladom i sa zajedničkom vladom u delegacijam?

Po sadržaju predloženog zaključka mi mislimo da ne, jer svoj povoljni odnosaj prema vladi mogu opravdati i gospoda Ičevići, Zaffron, Vuković i svi ostali članovi „hrvatske stranke“, tim, što je poznato, da se austrijska vlada ne samo ne opire gradnji željeznice, nego ju i traži, ne iz ljubavi baš velike prema nam, nego radi strateških potreba, radi obrane primorja.

Dakle zaključak u tom smislu ne bi imao nikakvih stvarnih posljedica i prema tomu je isti bezpredmetan, jer u suštini ništa ne znači.

U ostalom, da on što znači u pogledu odlučnih sukoba i iztupa prema vladi, mislimo i mogli bi reći da smo uvjereni, da barem pod tim rezolucijam ne bi vidili podpisa poštovanog gosp. načelnika Dr. Vicka Mihailevića.

Prema tomu dosljedno je, da skupštinsko obećanje „neograničene podpore i oslon naroda“ zastupnicima nemože također da ima stvarne podloge, u koliko ono što se od njih zahtjeva nije nego nješto sasvim prividna i što ništa ne znači, jer smo vidili što to znači u ovom pitanju od njih zahtjevanje „da svoj odnosaj prema svakoj austrijskoj vladi učine ovisnim od povoljnog rješenja željezničkog pitanja“.

Nego splitska „Sloboda“ izgleda, da daje najveću važnost najnovijem „splitskom odboru“ „dalmatinskom pokrajinskom željezničkom vijeću“, jer će ono riešiti željezničko pitanje skupštinam, štampom, tehničkim študijam i predradnjam, dodirom sa nadležnim faktorima, kapitalom što bi ga se namaknulo.

Tim je željeznica gotova, ne samo ona do Aržana i ona do Pribudica prema Lici, nego pače i ciela mreža željeznica po jedinstvenom programu, koji se naravno ima izraditi.

Radnja preogrorna! I za to naravno tomu vjeću treba novaca. A taj novac trebalo bi da dadu občine i pokrajina u iznosu od 1% svojih proračuna. I to ne jedanput za uvijek, nego svake godine dok se ne rieši željezničko pitanje.

To bi po prilici iznašalo oko 100.000 (sto hiljada) kruna na godinu.

A tih sto hiljada kruna ne bi se upotrebilo, polak rezolucije, u fond za gradnju željeznice, nego za skupštine, štampu, tehničke študije, predradnje, dodire, zainteresovanje kapitala.

Ali nesreća je da se najglavniji djelovi bar dosad traženih željezničkih sveza, a i za Dalmaciju najglavnijih, imadu izgraditi izvan teritorija Dalmacije, i u obće izvan područja ove austrijske pole monarhije.

A nesreća je i to da se n. pr. za izgradnju željeznice preko Like zahtjeva, kako se čitalo, oko 100 miliona glavnice, koje za stalno „vijeće“ neće od *privatnih* kapitalista namaknuti.

A glavna je nesreća, kako smo već u prvom članku naglasili, da izgradnja naše željezničke sveze u prvom redu zavisi od prilove Madjara.

Sve ove naše izvode neće moći pobiti nitko, pa ni glavni pokretači „vijeća“ ni skupštinom, ni ničim.

I stoga bi jedino opravdani zaključak, u ovom željezničkom pitanju, da se traži načina, kako bi Hrvati mogli prisiliti Madjare na tu prilovu. A pošto se i u rezoluciji govori o dodirima, to bi bilo opravdano, da se ti dodiri, kako smo već rekli, nadju u Banovini. To jest gospoda glavni sazivači, koji su prijatelji sa većinom zastupstva u Banovini, mogli bi, i bez skupih novaca pokrajine i občina, tražiti od koalicije da Madjare prisile na tu prilovu.

Naravno, Madjari neće ni u tom, kao ni u drugom, tako lako popustiti, i za to bi valjalo prema njima početi sa politikom, koju stranka prava zahtjeva, sa podpunim prelomom, a ne bezprestanim ulagivanjem.

Jedino politika preloma hrvatskoga naroda sa Madjarim donela bi i rješenje ovog pitanja.

Nu mi smo pravaši oko toga nastojali, ali, i ako smo našli liepih rieči, nismo našli volje za odlučan, stožarni i dosljedan iztup.

Tim smo rekli sve. Pak nakon što smo evo činjenicam obrazložili suvišnost splitske skupštine u stvarnom pogledu, ne možemo njezin saziv drugačije shvatiti nego onako kako smo to naglasili u našem članku: „u znaku manifestacija“.

Na to shvaćanje nagoni nas i okolnost

što je skupština, koja bi po mnenju glavnih sazivača imala biti tobože veoma važna i odlučna, sazvana munjevnom hitrinom, bez nužnih dogovora, te preuzetnosti, koja odaje dosta toga.

Radi se prema prilično dugim potajnim dogovorima nekolicine o tom kako će se „vratiti nečiju pokrajinsku politiku na sretnije i sjegurnije kolotečine“.

Mi nismo nikada i u nikakvoj prigodi dali dokaza da smo protivni bilo kojoj ozbiljnoj i odlučnoj akciji na korist zemlje. Pače dali smo dokaza da smo znali biti i sami na pomrištu, ali nitko nemože od nas očekivati, da ćemo služiti, pod vidom ekonomičnih doista veoma popularnih pitanja, čigovim, za sad još prijaljanim svrham.

Za to mi nismo; na to se ne damo.

Štrašna Stadlerova propaganda u Bosni i Hercegovini. Čitaljeti će se sjećati one silne graje koju su podizali naši pravoslavni i naprednjaci sa vrlom svojom družinom proti katoličkoj „propagandi“ u Bosni i Hercegovini. Medjutim stvar stoji posve drugačije nego ju oni prikazuju. Jer koliko je u Bosni i Hercegovini bilo konverzija (promjene vjere)? Od okupacije do konca g. 1907. bilo je po službenom izvještaju ministarstva od g. 1909. konverzija 519 slučajeva i to: muslimani izgubiše 49 pristaša, a dobiše 37, pravoslavni izgubiše 39 pristaša, a dobiše 83, katolici izgubiše 109 pristaša, a dobiše 73, protestanti izgubiše 11 pristaša, a dobiše 1. Prema ovome od okupacije do konca 1907. izgubiše muslimani pristaša 12, katolici 26, jevreji 10, a dobiše pravoslavni 44 i protestanti 8. Eto u što se pretvara umjetna graja u ime liberalizma!

Svečano otvorenje ženske gradjanske škole.

Šibenik, 11. siječnja 1910.

Dan 8. siječnja 1910. ostat će spomenit u povjesti grada Šibenika. Toga dana otvorila se naime u njemu svečano ženska gradjanska škola.

To je za Šibenik nova i velika prosvjetna stječevina, kojoj se je svaki čestiti gradjanin od srca razveselio. Do nazad malo vremena Šibenik je sa školskog pogleda bio užasno zapostavljen; nije imao nego jednu pučku mušku i jednu pučku žensku, te gradjansku mušku školu.

Upornim nastojanjem ove občine te gradskog nam zastupnika dr. Ante Dulibića, školske vlasti došle su napokon do odluke, da i Šibeniku bude u pitanju škola učinjena pravica. Postiglo se u dosta kratko vrieme ustanovljenje novih pučkih škola u gradu, Varošu, Crnici, a domala eto i one u Dócu. Uz te nove pučke škole, po kojima je zajamčen obći redoviti pristup k osnovnim naučima za svu obvezanu djecu, ustanovljena je nedavno napokon i toli žudjena i potrebna srednja škola — realka. Uveo se medjutim i večernji trgovački tečaj a doskora će se uvesti i škola usavršavanja za šegre.

Ustanovljenjem realke, gradjanska muška škola u Šibeniku nije imala više razloga da obstoji, al da takova škola ne bude ipak za Šibenik izgubljena, došlo se namah na vrieme do sretnie misli, da bude pretvorena u žensku gradjansku, jer je potreba ovakove škole bila ovdje više nego očita.

I dok je baš bilo bojati se, da će Šibenik za uvijek biti lišen gradjanske škole, uspjelo je obćini i gradskom zastupniku izvjestiti od ministarstva financija uzdržanje državnog godišnjeg doprinosa za žensku gradjansku školu, u prilog koje poradiše i pokrajinske autonomne vlasti.

Tako se postiglo, da se je dne 8. ovog mjeseca uz moglo slaviti otvorenje ženske gradjanske škole i to odmah otvorenje prvog i drugog razreda. Uz treći razred u svoje doba bit će uveden i četvrti, t. j. tečaj usavršavanja, kojemu će biti zadaća upoduniti znanje i vještine učenicu sa osobitim obzirom na njihovu buduće zanimanje, najskoli na ženski ručni rad i na kućanstvo.

Prama tome nova ženska gradjanska škola za Šibenik je prava blagodat, ustanova, koja udo-

voljava jednoj od najprećih njegovih prosvjetnih potreba, pa je dužnost svih, koji iskreno čute za kulturni napredak ovog grada, da uznostoje u koliko su na prigodi, da tu ustanovi posvete svoju moralnu, a do potrebe i materijalnu podporu, kako bi sve bolje mogla izpunjavati svoju plemenitu zadaću, jer na dobrim školama osniva se bolja budućnost naroda.

Po obećanju u prošleme broju donosimo ovdje izvještaj o proslavi otvorenja nove škole.

Treba istinu priznati, da su ovog puta zanimani roditelji pokazali zbilja i shvaćanja i interesa za žensku gradjansku školu, jer se bez ikakva nametanja upisalo u nju preko 60 učenica. U sama dva razreda broj od šesdeset i dvie učenice jako je povoljan, utješljivi, a nema sumnje, da će ovaj broj sve to većma unapred rasti.

Proslava tekla je ovako: U 8 sati jutrom „Šibenska glazba“ obšla je grad i predgradja udarajući vesele koračnice. Zanimanje gradjanstva opazilo se već za rana, te se svuda osjećao izražaj zadovoljstva, što grad dobiva novu školu, novu hram narodne prosvjete. U 9 sati počeli se u dvoru sv. Frane sakupljati pozvanici. Malo zatim prispiješe u povorci učenice, liepo okičene, svečano odjevene, da ih je bila milo gledati, praćene učiteljskim osobljem. U 9 i pol započela služba božja u crkvi sv. Frane, koji je obavio vjeroučitelj gradjanske škole preč. kanonik don Grgo Tambača. Prisustvovala: presv. pokrajinski nadzornik g. Ante vit. Ströll, predstavnik pokrajinskog školskog vjeća, veleugledni gospodin dr. Niko Katnić, prisjednik dne. odbora predstavnih istoga, presvj. prag. biskup dr. Vicko Pulitić, velemožni upravitelj poglavarstva i predsjednik kot. škol. vjeća namj. savjetnik g. Josip vite Rešetar, ugledno občinsko upraviteljstvo, narodni zastupnik veleuč. dr. Ante Dulibić, kotarsko školsko vjeće, mjestno školsko vjeće, školski liečnik g. dr. Fr. Dulibić, upravitelj c. k. državne realke veleuč. g. Marko prof. Ježina, upravitelji svih mjestnih pučkih škola, te mnogo drugih mjestnih nastavnika. Nakon službe božje, preko koje su pjevali učenici pučkih škola i realke pod ravnanjem učitelja g. K. Novaka i nakon odpjevanog od istih „Pridji Duše!“, pozvanici i učenice krenuše kroz občinski perivoj i preko Poljane u zgradu škole, u pridvorje u koje došla je u to i Šibenska glazba. Okolo 10 sati ustupile u dvornicu, gdje se bile poredale učenice i pristupile mnoge odlične gospodje i gospodice, svi pozvanici i zauzeše određena im mjesta. Na to presvj. pokrajinski nadzornik Ströll ustane i odpočevši svoj govor, u kojem uvodno s veseljem pozdravlja otvorenje ženske gradjanske škole radi njene važnosti prama onoj pametnoj narodnoj poslovici: „Ne stoji kuća na zemlji, nego na ženi“.

Zahvaljuje gostima pojedince, što se odazvade za počaste svojim prisustvom ovo čedno, ali dostojanstveno slavje. Prelazi onda na osnutak škole, spominjuć kako je otrag 35 godina ukinita u Šibeniku realna gimnazija a otvorena muška gradjanska škola, koja je također ukinita u ratarškim joi tečajem po otvoru državne realke, te po tom zasnovana ženska gradjanska s tečajem usavršavanja. Veli, da se ovaka škola upravo pristojala Šibeniku. Iziče zauzimajenje vlasti i pojedinih liečnosti ok ovog osnutka i oko zajamčevanja godišnjeg državnog doprinosa od 9600 K. Kaže, da je ovo druga javna ženska gradjanska škola, a prva s tečajem usavršavanja u pokrajini. Izvodi, kako je Šibenik po pohadjanju pučke škole treće mjesto u Dalmaciji, te se pri tom osvrće na liep razvitak grada, na njegovu bolju budućnost, kojoj će doprinieti mnogo i kulturne ustanove. Govori o poučajoj svrsi nove škole, a napose o važnosti tečaja usavršavanja s poučnog vida, te naglasuje, kako će školska vlast nastojati, da se škola u red i na način, da što bolje odgovori svrsi. Razlauč o uzgojnoj svrsi iste naglasuje potrebu zdravog i finog uzgoja u obće, a osobito za ženske, jer ne riedko ženske po svom odgoju uzdržavaju ili upropaćuju ih obitelji. Dom je prvo uzgajalište osobito za ženske, pa je stoga potrebno, da majke budu valjano uzgojene. Izitice u uzgoju religiozni i čudoredni mjesto i potrebu pravog vjerskog uzgoja, pa nadalje njegovanje patriotično-dinastičnog čuvstva bez nametanja. Govori o narodnom uzgoju i tvrdi,

pošto je obitelj najbolja narodna škola, to ženske treba da budu svjestno uzgojene u narodnom duhu. „Tudje poštu, a svojim se diči“ mora da je geslo kod narodnog uzgoja. Jezik je najjače narodno obilježje, baš po onoj pjesnikovoj: „Po njemu si sve, što jest... bez njega si bez imena, bez djedova, bez umika, u prošlosti sjena puka, u buduću niti sjena“. Završujući svoj lepi govor, iziđe kako su građanske škole ustanovljene pod vladavinom današnjeg vladara i pri tom spomenu daje riječima izkaz patriotsko-dinastičnih osjećaja, pozivajući sve prisutne na trokratni „živo“ Njg. Veličanstvu, na što se svi oduševljeno odzvaše.

Na to u predvorju škole „Šibenska glazba“ završava „Carevku“.

Predstavnik pokrajinske školske vlasti g. Ströll proglasuje za tim otvorenom žensku građansku školu s tečajem usavršavanja i zaželjiv joj najbolju sreću, prepušta da se zakonodavnim putem utvrdi njezin položaj. Preporučuje školu blagonaklonosti i zaštiti grada, te faktorima pozvanim da se zanimaju za njezino uspješno djelovanje.

Na koncu predaje školu pogl. gosp. predsjedniku kot. škol. vieća, namj. savjetniku Josipu vitezu Rešetar.

Na to ustaje predsjednik kot. škol. vieća g. Rešetar, te su nekoliko toplih riječi pozdravlja novu školu, koju rado prima, veleć da mu za njezin dobar uspjeh jamči učiteljsko osoblje, čijoj su pouci, uzgoju i skrbi povjerenje učnice. Ovim preporučuje marljivost i stidjenje nauke i savjeta nastavnika, pa će tako u buduću moći i one da budu na diku grada Šibeniku, kojemu kliče „Živo!“ što svi zanosno prihvaćaju.

Ustaje presvj. biskup dr. Puljišić. I on se od svega srca veseli novom hramu prosvjete, a veseli ga pak najviše, što je gosp. pokrajinski školski nadzornik u svom lepom govoru naglasio potrebu njegovanja moralnog i religioznog uzgoja. Bez religioznog uzgoja nema zdrava temelja ni moralnom uzgoju, svaka pouka bez tog osnova ne može biti pravo uzgojanje. Milo mu je, što se pod tim načelom i shvaćanjem slavi otvor novog prosvjetnog hrama, kojemu želi svaku sreću.

Predstavnik zem. odbora dr. N. Katnić uzimlje za tim rieč, te su nekoliko izabranih rieči iziđe nastojanje pokrajinske autonomne vlasti za ostvarenje ženske građanske škole, na svečani otvor koje došao je u ime iste, da izrazi gradu Šibeniku čestitania na važnoj novoj školskoj stečevini.

Načelnik g. dr. Ivo Krstelj uzimlje rieč, te u krasnom, duboko osjećanom govoru iziđe važnost nove škole s tog pogleda, što je njom ženskoj djeci zajamčena viša naobrazba kod svojeg doma, u svom gradu, po čemu roditelji bivaju pošteđeni od one krute bolzani, koja ih zaokuplja, kad su usilovani davati svoje svoje sinove, a nekmo li kćeri, u druge gradove na nauk. Obzirom na žensko odgajanje živim bojama crta nespujehe tog odgajanja u tudjim gradovima, odkud djevojke naše često puta iz-laze takove, da se gotovo stide svog majčinog, hrvatskog jezika. Raduje se stoga ženskoj građanskoj školi u Šibeniku, za koju se poradiio uztrajno sa strane svih pozvanih faktora, ali mora da na osobit način naglasi, bez ikakva laskanja, da se je u tom nastojanju upravo natjecao sam presv. pokrajinski nadzornik g. Ströll. Njegova je zasluga, ako se tako brzo došlo do otvora ove škole, i to do otvora prvog i drugog razreda. Nada se, da će g. Ströll i nadalje posvećivati svoju skrb ovoj školi, da se razvije — kako sam rieč — na način, da što bolje odgovori svrsi, t. j. potrebi Šibenika, a to je, da se ova škola prometne u njeku vrst više djevojačke škole. Zahvaljuje svima, koji su doprinijeli postignuću ove nove prosvjetne ustanove, kojoj želi najljepši napredak i uspjeh, a učenicima dobar početak.

Povjestne crice iz hrvatske prošlosti Šibenika.

18. Knez Domaldo zamjenjuje Šibenik za Klis.

Domaldo je pratio taj preokret bolnim srcem, ali zato nekome duhom. Spljetčani ga prognali, Trogirani ga potvorili, Klis mu oduzet, Šibenčani zavedeni od njegovih najljućih protivnika, Domaldo napokon izgubi kraljevu milost, metačka stranka u Spljetu i Trogiru nadvladala hrvatsku, pa i on, vladalac Dalmacije u ime hrvatskoga kralja, spao pod nadzor Templara.

Ali preko svih tih jada najviše ga bolilo, što mu usljed potvora oduzet bio tvrdi Klis, te je vrebao kako bi opet u njemu zasio i knezovao. Ta u Klisu knezovao mu je otac Saraceni, on isti u njemu se rodio i knezovao, Klis mu je bio djedovina i očevina, gnjezdo sokolova. Klis je bio znamenita i važna točka za obranu i za navalu, a to mu se htjelo, da se osveti spljetčanima i trogiranima, koji su ga bili prognali i potvorili.

Gradski zastupnik g. dr. Ante Dulibić veli, da neizricivom radošću pozdravlja otvorenje ženske građanske škole; ovo je u kratkom razmaku od 3 mjeseca druga znamenita prosvjetna stečevina za Šibenik, koji u takovim stečevinam vidi temelj boljoj budućnosti. Sa strane nadležnih činbenika počinju se uvažavati vapaji našeg grada kroz čitavi jedan čovječji viek. Ponašlja i sa svoje strane zahvalu vlastima, koje se za otvor ove škole zauzeše. Veli nadalje, da bez prosvjete ne ima narodu napredka ni sreće, pa je stoga bila prva briga i dužnost občine i zastupstva, da svim silama porade, kako bi se nevoljne prilike Šibenika u školskom pogledu poboljšale. Ustanovljenje srednje i ove građanske škole nije nego jedan dio onog podpunog uspjeha, što ga Šibenik punim pravom očekuje i zasužuje. Želi novoj građanskoj školi napredak i procvat; želi nastavnicima, da u potpunom uspjehu škole nadju zadovoljstva i utjehe za uloženi trud; milim djevojičicam želi, da okite svoj um što većim znanjem i umiećem, da nauče u školi žarko ljubiti domovinu, ljubiti obitelji, ljubiti čednost, gojeći svjedjer kršćanske osjećaje. Tim željam pozdravlja ovaj novi hram narodne prosvjete. Na to u predvorju glazba završava „Liepu našu!“

Kotar. školski nadzornik g. Slav. Sinčić crta najprvo nastojanje oko osnua ženske građanske škole radi očite potrebe više djevojačke naobrazbe. Zaslugom ljudi, kojima je napredak pomladka jedna od najprečih briga, Šibenik je dobio najljepši dar i učinjena mu pravica. Spominje živo i marno nastojanje zastupnika dr. Dulibića, občine, osobito načelnika dr. Krstelja, te ono opravdano veselje i oduševljenje, kojim je u svoje doba primljena u Šibeniku brzojavka dr. Dulibića, da je od strane dotičnog ministarstva odobrena ženska građanska škola. Iziđe zauzimanje pokr. nadzornika Strölla, koji se je i u ovom pitanju pokazao pravim sinom naroda, poradišvi, da ova škola dobije toli važni tečaj usavršavanja. Govori dalje o ženskom pitanju, nižuć nekoliko zgodnih refleksija. Nastavnicima preporučuje, da u mladina srca učenica usade sveta načela moralna i religiozna, uz sva druga, kojima mora da se odlikuje čestita djevojka, koja kao buduća majka mora da uzgaja narodu i otačbini vjerne i čestite rodoljube.

Školski upravitelj gosp. U. Rossini govori također o zadatku ženske gradj. škole osobitim pogledom na čudoredni uzgoj i ljubav prema obitelji, vjeri i otačbini. Spominje blagotvornost ljubavi u takovu odgajanju; ta ljubav je najjača uzgojna moć nastavnika. Prijazan i ljudski način djevojičice osvaja. Občeva u ime svojih drugova, da će u tom duha biti vodjena pouka i uzgoj u novoj školi. Predočiva učenicima vrednost iste i nastojanje koje će oko njih nastavnici uložiti. Završuje liepim ovim riečima: „Na posljedu kad bi se mi nastavnici mogli od vas nadati, da ćete jednom kao odrasle djevojičice blagoslivljati primljene nauke, to će za nas biti prava nagrada za naše trude, znajući da živimo u pameti plemenitih duša.“

Nakon ovog posljednjeg govora pozvanici se i učenice svi zadovoljni razidjoše, a Šibenska glazba obadje opet grad udaranjem veselih koračnica, da javlja gradjanstvu e je objavljen svečani znameniti čin otvora nove škole. Na podne, kako javismo, bio je na Poljani do 1 sat koncert Šibenske glazbe za ova prigodu.

Da upodpunimo ovo izvješće, donosimo ovdje još brzajvne odgovore njeg. preuzvišenosti g. Namjestnika na pozdrav i zahvalu brzajvno mu izraženu ovom prilikom sa strane mjestnog školskog vieća i občine. Ti odgovori glase: „Slavna občina, Šibenik! Zahvaljujem na izraženim čuvstvima, želeći da i ovaj novi zavod, toli važan za odgajanje ženskog podmladka, bude

Nego su Klis čuvali Templari. Usljed ugovora izmedju klišana, spljetčana i trogirana, uz pristajanje šibenčana, uvidi Domaldo, da tim združenim silami nebi mogao odoliti kad bi pokušao oteći im Klis, zato se ko mudar i razborit zakloni u Šibenik prepućajući vremenu, da mu želju izpuni.

Ta on je dobro znao kakovi su tada spljetčani bili, razdvojeni, nesposlijeni i razuzdani, nestalni i osvetljivi, tako ih barem opisuje njihov sugradjanin arcidjakon Toma.

I Domaldo pogodi. Templarci kudili i javno osudjivali nerednosti, nasilja, krivolročnost spljetčkih stranaka, a zato ih spljetčani žestoko zamrzili i zapriete im osvetom. Oružjem nisu mogli, potvorom još manje, dakle čim? ... Neznajčijom doskočicom podlosti i kukavštine.

Morali su se napokon učiti šibenskomu knezu Domaldu, ne bili njemu pošli za rukom odatelji Templare iz Klisa. Što „su spljetčani mogli obećati Domaldu za tu uslugu, kako se opravdati porad nanešenih mu šteta i uvreda, to neznamo, koliko je pak Domaldo mogao vje-

doprinio procvatu Šibenika, kojemu ja najbolju sreću želim. — Nardelli.“

„Slavno mjestno školsko vieće, Šibenik! Dočim izrazujem moju harnost za tamašnji pozdrav, vrlo mi je drago, što sam mogao i ja nešto doprinieti, da se poboljšaju prilike toli važnog ženskog odgoja u tome gradu. Novoj školi želim najbolji uspjeh. — Nardelli.“

Mjestnom skol. vieću stigla je iz Makarske i ova brzajvka:

„Milom Šibeniku srdačno se radujem na današnjoj velikoj stečevini. Cvaio, napredovao novi hram narodne prosvjete. — Kot. škol. nadzornik Balić.“

Završujući ovo izvješće i mi sa naše strane, veseleć se novoj ženskoj građanskoj školi u Šibeniku, želimo da nam ona liepo procvate na njegovu diku i ponos i bude kao zalog, da će u školskom pogledu budućnost našeg grada biti bolja.

Političke vesti.

Baernreither Austro-Ugarski poslanik u Beogradu. „Tagespost“ prima iz autentičnog izvora u Zagrebu, da je prema vesti došlo onamo iz Beograda, austro-ugarska vlada zatražila u srbske vlade privolu, za imenovanje člana gospodske kuće Baernreithera za poslanika u Beogradu. Sigurno je, da će beogradska vlada pristati na to, jer je Baernreither stekao u Beogradu obće simpatije sa svojim posredovanjem u Friedingovom procesu. (Ovu vest treba uzeti s najvećom rezervom. Op. ured.)

Činovnička pragmatika. Vlada je predložila novu službenu pragmatiku, prema kojoj se uređuje pravo promaknuća na stanoviti rok, te disciplinarni postupak protiv činovnika i odnošaji nižih činovnika prema višima. Prema svojoj naobrazbi činovništvo se uređuje na četiri kategorije. Kako se čuje, činovništvo nije zadovoljivo s razdiobom u razrede prema naobrazbi.

O sazivu češkog sabora. U Pragu su počeli pregovori njemačkih narodnih zastupnika i njihovih povjerenika. Pregovara se o saboru, kako da se učini sposobnim za rad. Pregovori su važni radi toga, jer je u ponedjeljak češki zastupnici označili svoje stanovništve napram zaključcima Niemaca. O tome tada zavisi, hoće li vladina akcija biti od uspjeha ili ne. Ne može se porći, da je u obim stranaka razpoloženje za mir mnogo povoljnije. Ne odklone li Česi njemačke zaključke, to bi moglo posredovanje biti od uspjeha. Njemački listovi „Prager Tagblatt“ i „Bohemia“ povopievaju, da prestane to vječno nepovjerenje. „Bohemia“ piše: Temeljni zahtjev Niemaca jest narodno razdieljenje upravnih kotara. Češka štampa drži se pasivno i veli, da se najprije moraju očekivati zaključci Niemaca. Narodni zastupnik Doberneg pisao je niemcima u Prag da usljed jugoslavenskoga pokreta moraju alpske zemlje biti središtem Niemaca u Austriji.

O bosanskom ustavu. Pišu iz Beča, da će se k riešenju ovog pitanja pristupiti netom bude riešena parlamentarna kriza i provedena rekonstrukcija kabineta baruna Bienertsa, što se svakako očekuje do konca ovoga mjeseca. Onda će se odmah pristupiti k riešenju pitanja bosanskog ustava, bez obzira na to u kojem će se stadiju nalaziti ugarska krza, tako da bi do 1. ožujka 1910 bilo provedeno proglašenje ustava u Bosni pa bi se odmah mogli raspisati izbori tako da se prvi bosanski sabor uzmogne sastati početkom svibnja 1910.

Dr. Lukacs u Hrvatskoj. Razlozi, koji su dra. Lukacsa naveli da ipak ne popuni stolicu hrvatskog ministra su ovi: Dr. Lukacs je uvidio, da su u Hrvatskom vanredno teške političke prilike i da se spor s Ugarskom i — u Hrvatskoj vanredno zaostrio. Imenovanjem jednog političara za hrvatskog ministra dr. Lukacs vezao

bi si ruke i teške prilike u Hrvatskoj još više zaostrio, pošto je poznato, da je većina hrvatskog sabora bila protiv svih iztaknutih kandidata, te da želi, da se za sad ministarstvo ne popuni. Toj želji je dr. Lukacs pošao u susret, a da se nije angažovao ni na koju stranu.

Lukacsev kabinet satavjen. Designirani ministar Lukacs je dovršio pregovore sa strankama i sa budućim ministrima. Uspjelo mu je da sastavi kabinet od pet lica. Veli se, da mu Lukacs htio da podieli listnice tako, da će mu za budućnost ostati nekoliko listnica, kojima će moći razpolagati u slučaju sastava većine u parlamentu. Lukacs kani pregovarati sa strankama puna 2 mjeseca, ne bi li našao odgovarajuću većinu. Ako bi tu većinu dobio u današnjem parlamentu, naravno, da bi morao toj većini dati nekoliko listnica. Pošto pak ni jedan političar kao da ne će glasovati proračun, nu ipak otvoreno ne veli, da ga odbija. Opet se čini, da se između Lukacsa i Justha izakulisa dogodilo i događaja nešto drugo, nego što je izjavio Justh. Čini se, da Justh kani u zadnji čas provocirati izbore, a da to ne bi bilo Lukacsu neugodno. Justh napokon računa sasvim pametno. On misli: zašto da idem na vladu sa nepopularnim programom, kad mogu doći u izborima u većinu, a onda i onako dolazim na vladu!

Socijalistička era Splitu: razbojnički napadaje.

Spljet. Dakle u Splitu je bila francuzka flota. Kako je već bilo javljeno u novinama, za dvie večeri koncertovala je narodna glazba, francuzima u počast. Po dovršenom programu, svirala se „marsiljeza“, našto bi naši socijaldemokrate davali oduška, ne Francuzkoj, nego više zato, što „marsiljezu“ ovdje u Splitu pjevalju svek kao svoju himnu.

Tako i na Tri Kralja, koncertovala je talijanska glazba u jutro na trgu. Po dovršenom programu, nastao je sa strane udruženih talijana i socijaldemokrata izazivni aplaz, našto je naša omladina, u kojoj srećom još nije zamrilo hrvatsko čustvo, stala prosvjedovati. U to glazba (proračunano) završava „marsiljezu“, koju je naša omladina među slušala i odma zatim zapjevao više stotina omladinaca i občinstva „sokolsku koračnicu“. — Sad je nastala s jedne i s druge strane vika i gungula i parnica u občinstvu. Nadošlo oružništvo rascerelo mnoštvo. I tako se razidjose, ipak socijaldemokrati prijetnjom, kao što se moglo i opaziti i u pisanju zadnjeg „Glas mlodog puka“.

I u istinu sinoć, naime u nedjelju na večer, bijahu napadnuti od bande socijaldemokratske s noževim i štitima mrima dva šetajuća po trgu omladinca Vrcan i Strel. Ovi se junački branili i u pomoć im pritekose djak — akademičar Angielinović i nekolicina prijatelja, nu kako se socijaldemokrate davno spremale na napadaj, te bijahu naružani, tako ostadoše ozledjeni od noža Vrcan i Angielinović. Ovome zadnjem zadana je rana u ledja od circa 2. cm. dubine. — Poslie izdajničkog napadaja odmagiše socijaldemokrate glavom bez obzira. Pravi junaci!

Redarstvo je slabo postalo, jer je revolverima jedino napereno stajalo proti hrvatskoj omladini. Pa to nebi ni zadarsko redarstvo bilo kadro počiniti!

Socijaldemokrate su glasno kričali, da će pobuniti po Splitu. I imaju pravo, ta sada je

rovati njihovim obećanjima, i uvažiti njihovo ulagivanje, to možemo razumjeti bez onodobnih pismenih dokaza.

Domaldo kao posrednik predložio Templarom neka njemu ustupe Klis, a on će im u zamjenu liepši i tvrdji Šibenik pokloniti, tim će se ukloniti spljetskim napadajim i svoja dobrotvorna djelovanja nastaviti moći. Oni su predlog vrlo rado poprimili i zato zauzele se, da će svojim ugledom izposlovati kod kralja Andrije I. (II) da potvrdi zamjenu i da Domaldo opet primi u prvašnju milost.

Po mienju našega Lucia ta je promjena sledila g. 1221. Po svjedočanstvu suvremenoga spljetskoga arcidjajakona znamedo za stalno, da Domaldo bio opt zaposjednuo svoj kneževski grad tvrdi Klis i da je tu ostao sve do godine 1227.

Prije te zamjene, piše Lucio, Šibenikom vladali su hrvatski knezovi (župani), tako da šibenčani nisu mogli uživati od onih slobodština i povlastica koje im je bio udjelio još god. 1167. ugarsko-hrvatski kralj Stjepan dok goder knez

Domaldo ne primi tvrdi Klis u zamjenu za svoj županski grad Šibenik.

Na potvrdu tomu iziđe povjestnu činjenicu, da Stjepanovi nasljednici na ugarsko-hrvatskomu prijestolju nisu potvrđivali one njegove povlastice od Andrije I. (II) koji to učini tek god. 1221. kad Domaldo ne bijaše više šibenskim narodnim županom, već kraljskim knezom u Klisu.

Od toga možemo zaključiti, da izmedju hrvatskih županija za doba narodne neodvisnosti, šibenska je sačuvala svoje hrvatsko obilježje do najkasnijeg doba, i dok su ostali županijski gradovi vijali stieg sad bizantinski, sad ugarski, sad opet metački, nepromjenuta ostade na šibenskim kulam hrvatska zastava kao mili amanet stare neodvisnosti, kao uzvišeni biljeg hrvatskog značaja, i kao znak nepredobitnog junaštva svojih stanovnika.

U opreci tomu stoji ono što dalje piše istu Lucio, t. j. da šibenčani postadoše tek tada slobodni, kad zadobise od kralja Andrije potvrdu slobodštine i povlastica udjeljenih im od predšastnika mu kralja Stjepana, i da usljed te

njihova era u Zvonimirovu gradu. — Čudno ipak izgleda, što u nikakovu sukobu nije viditi, što jest čute socijaldemokratski, a teče ipak, da se istaknu profi Hrvatima zaradi „Smoldake“!

Inače karakteristika današnje politike ili bolje stanja „rada“ u Splitu je ovaj razgovor sinočnji, posle gungute, a između socijalista. Prolaze njih četvorica ulicom, pak će među sobom: „Ti nisi sočališta!“ — „Jesam“, — „Nisi!“ — „Jesam“, — „A kako si, kad si pumpijer!“ — „Ja sam pumpijer i bit ću“, — „Onda nisi sočališta!“ — „Ja sam, najpri Arvat, pa pumpijer, pa onda sočališta“. Na zdar!

Op. uređništvo. Nakon ovog dopisa primili smo i još jedan obširniji, ali kako nam list ide u stroj to iz njega vadimo, da su ovi napadaji upričeni od talijanaš koji se kriju iza tobožnjih socijalista. Napadaj je organiziran bio, a oružništvo i politička vlast došli su, kad je sve bilo gotovo. Rana Andjelinićeva je izpod lopatice, te je nož prodro kroz zimsko odijelo u meso do kosti. Uapšeno je 5 osoba, a 7 ih se još traži.

Teško je, ali do ovoga se doći mora.

IV.

Otmimo plodovito zemljište.

Kad smo utvrdili, da Dalmacija nema oskudjeva rodnom zemljom, nismo rekli, nego jednu istinu, koju nam potvrđuju i svi oni, koji su tole bavili se proučavanjem naše pokrajine. Dalmacija nije litica, u njojzi nema ni pedlja zemlje, koje ne bi bilo za obrađivanje ove ili one kulture. Ali kao što nema ovakova neprijatna tla, ima mnogo toga, što leži pod vodom, mnogo toga, što raznosi voda i koje mjesto da bude od koristi narodu, njemu je na štetu, jer u je legio i izvor svim njegovim nevoljama, koje ga tjelesno odbijaju, a duševno potištuju. Ovamo pa makar djevojke spadaju: Petrovo i Kosovo polje, Morpoloča, Ostrovice, Jadrtovačke Morinje, Danilo uz potok Dabar, Ostrovice, jedan dobar dio Vrane, Posedarje, Imotsko polje, Rastok, Vrgorsko Jezero, Neretva, Čista, Skradin, Dugo polje, Muć, Konjsko i mnogo drugo, a na otocima krasna su polja „Lumbarda“ na Korčuli, Velopelje na Visu, Nerzišće na Braču, Strigard na Hvaru i t. d. Zavrismo li u katastralne podatke naći ćemo, da 13.382 hektara površine Dalmacije nemoguće se obrađivati, jer je prosta barušina, koja veći dio godine leži pod vodom, te je radi toga nesposobna za kultiviranje. Kad bi se ova površina otela vodi, mi bi dobili najbolje, najprikladnije zemljište za koju mu drago privednu granu.

Stručnjak, a k tome vladin čovjek govoreći ob ovom veli: Ovomu stanju stvari treba odmah doskočiti i to ozbiljno, ako se zahtijeva i ako se hoće zadržati poboljšati gospodarsko-poljodjelske priike Dalmacije, pošto se radi da se odzume vrhama zemljište, koje bi bilo najbolje težaku, kojim pokrajina toliko oskudjeva, a uzto da se ozdrave ciele predjeli od kužnoga zraka, koji ruši, mlohavi i ubija biednoga težaka u mnogim selima, te koji je u 40 godina već ostario, a sklapa za uvijek svoje oči za kako je živio u neprestanoj borbi sa najokorjelijom groznicom. Mislim da se nebi tako lako našla naobražena i napućena zemlja, koja kao Dalmacija imade toliko močvara i toliko trpi od kužnoga zraka.

Ovo su rieči čovjeka, kojega je centralna vlada poslala, da izradi osnovu, po kojoj je imalo slijediti ekonomsko preporodjenje naše zemlje. Ova ista vlast, mjesto da nam pruži zatražene pare po ovoj osnovi, te nas tim spasi od biede i nevolje, ova ista vlast nam šalje

sanduke pilula Biserli da nam časovito prepriči ljutu drhtavicu, koja netom prestanemo hraniti se njima pojavljuje se u većem jeku, te nas konačno ubija.

Ne, gospodo na centralnoj vlasti, nemojte tako. Narod u Dalmaciji traži od vas, a ima i pravo da traži, da bare i močvare presušite, da vododerine uredite i tako nam pružite prikladno zemljište za obrađivanje u današnje zemanama toliko potrebite. Nemojte se go spodo vaditi s nikakovim izprikanama i doskočicama ovog ili onog činovnika i tražit nova potrebita iztraživanja. Vanka pare, nehgospodo, vaše, nego izmučene Dalmacije za vrijeme klauzule strpane u bogate riznice vaše.

Čovjeka, koga je centralna vlada poslala da prouči ovo pitanje jasno je označio svoje stanovište riečima:

Sustavom do sada držanim mučno će se moći izvesti sve one radnje zahtjevane za korenito, svestrano i brzo izvedenje ovog obćeg preporodjenja što se tiče voda, i kojeg zemlja toliko treba bilo s igieničnog bilo sa gospodarskog vida.

Naša je pokrajina, a s njom i obćine preveć siromašna, da bi mogla učestvovati u mjeri zahtjevanoj od obćitećih zakonskih propisa za takove radnje, te stoga taman mislim, da njihovo izvršenje nebi moglo slijediti, brzo, sustavno i na temelju stalne osnove već uz vanrednu pripomoć državi, koja bi bila dostatno opravdana i po naravi radnje što bi se izvela i po izvanrednim i abnormalnim gospodarskim prilikama zemlje.

Da je centralna vlada uvažila rieči čovjeka svoga povjerenja, te da je od onda do danas svake godine uz svoj državni proračun uvrstila od 4 do 600.000 kruna, danas bi bilo već u ovu svrhu uloženo 6.000.000 K uprav onoliko, koliko je tražila osnova izradjena. Doduše na prvi mah se čini ova svota odveć visoka, nu stručnjak ju opravdava riečima: Prestaje da učini takav utisak, kad se pogleda na znamenitost radnje, koja se ima preduzeti, o izvedenju i izpadku koje zemlja bez probitaka i u najkukavnijim prilikama poljodjelskim i obrtničkim očekuje svoje gospodarsko preporodjenje.

Ako je prije 20 godina namećavalo se živo pitanje uredjenja naših polja od vododerine i blatija, kad filokseru u kući imali nismo, kad su naši kršni otoci bili prikriti bujnom vinovom lozom, koliko nam se nemora nametnuti sada, kad smo usilovani, da spasimo svaki pedal zemlje i pretvorimo u obrađivanje ove ili one kulture.

Uzmimo samo koliko naroda ne bi moglo udobno živiti, da se uredi Triljsko i Sinjsko polje, ravnice Ostrovice i Morpoloče, Voćko polje, Imotsko polje, Rastog i Jezero, Neretvanska dolina, Petrovo polje, Morine i t. d.

Rekli smo, a ponavljamo da danas leži neobrađeno radi neuredjenja preko 13382 hektara zemljišta u našoj pokrajini, a to zemljišta najrodnijega, najboljega, sposobna za koju mu drago kulturu. Koliko i koliko bi se pak poboljšale zdravstvene prilike dotičnih predjela i tim namaklo zdravih mišica bez kojih o naprednom gospodarstvu nemoguće da bude ni govora.

Da je centralna vlada zbilja uzela na srce ekonomski napredak naše pokrajine i da je samo spasila 13382 hektara zemljišta, koliko i koliko se obiteltji siromašnih s naših otoka ne bi moglo danas tamo naseliti i ne bi bilo njima od potrebe, da se skiču od nemila do nedraga po bielom svijetu za kuru crna hieba.

U početku smo rekli, a danas ponavljamo, da mi želimo seobu, ali ta seoba naroda našega neka bude iz Dalmacije u Dalmaciju, a što je naravno ove seobe biti nemoguće sve dotle, dok centralna vlada ne vrati drug našoj

Odluka kralja Andrije uništavala je njihove stare hrvatske zakone i običaje, oduzimala im je slobodu i namećavala im tudnjica za gospodara. Pošto se pako Stjepan bio zakleo, ne samo za se nego još i za svoje nasljednike, zato poslanici Šibenika ponešoh do kraljskog prijestolja Stjepanovu povelju, da je njegov nasljednik Andrija potvrdi i podkriepi.

Iz toga se vidi, da je neizpravno ono što Lucio piše, da t. j. šibenčani zadobise svoju gradsku slobodu stopro za vladanja ugarsko-hrvatskoga kralja Andrije I. (II.), nego naprotiv stoji činjenica, da je Andrijinu privola da Templarci zaposjednu Šibenik rušila slobodine i povlastice šibenčanim zavjerene od predšastnika mu kralja Stjepana, te zato i podjoh šibenski poslanici do stolnog Budima, da uvjere kralja Andriju kako se je šibenčanima iznevjerio, i pogazio zakletvu svoga predšastnika.

Kralj Andrija uzme na znanje povelju udjeljenu šibenčanima god. 1167. od kralja Stjepana te odpremi poslanike kući sa slijedećim pismom:

zemlji i našem narodu na koji je obvezana. Taj dug će izplatiti samo onda, ako spasi 13382 hektara najplodnijeg zemljišta, što danas njenom krunjvom neobrađeno leži.

Do malo dana naš se sabor opet sastaje, pa bi želili da narodni predstavnici živo, najprije u svom krugu se dogovore, što bi se moralo poraditi, da ovo nemosno stanje prestane, kao i to kako bi zemaljski odbor morao udesiti svoje djelovanje u ovom pitanju, bez konačnog riešenja kojega nećemo moći reći, da smo gospodarski napredovali već nazadovali, a od tog nazadka nećemo nas zaisto spasiti Potemkinova sela. Još nešto drugi put.

Iz grada i okolice.

Tečaj usavršavanja pri gradj. žen. školi. U izvještaju što ga na drugom mjestu donosimo o svečanom otvora ove škole spominjemo i tečaj usavršavanja, što će školi bit pripojen, kao se ova upodunsi s trećim razredom. U svoje doba progovoriti ćemo o važnosti ovog tečaja posebnim člankom, te ćemo izaknuti sve njegove prednosti, po kojima će naša gradjanska ženska škola bit dostojna još većeg uvaženja sa strane celog gradjanstva.

U našem „Hrv. Sokolu“ bila je u nedjelju večer opet vrlo liepa zabava. Sada su u jeku pripreme za veliki sokolski ples sa lutrijom, koji će biti dne 22. t. mj.

Prijava. Pozvani su svi izvršujući članovi „Hrv. Sokola“ na prijavu, koja će biti u petak u 7 sati na večer.

Za trgovački tečaj. Kako javismo, održan je u nedjelju u obć. uredu sastanak trgovaca, da se poradí oko lakšeg pohadjanja večernjeg trgovačkog tečaja sa strane trgovačkih pomoćnika. Prisutni gospodari izvajiše i obvezahu se, da pristaju neka njihovi pomoćnici polaze taj tečaj, u čemu da će s njihove strane nastojati da bude odaziva za bolji uspjeh ustanove. Trgovački se pok pomoćnici obvezahu, da će tečaj redovito pohadjati, ako im gospodari ne budu to zapriječili. Usled ovog sporazuma nadat se je, da će obostrano bit uvažena važnost trgovačkog tečaja i dužnost, da azanimi učine sve moguće za njegov uspjeh, koji je od javne koristi. Činimo, da se više ne ćemo morat navraćati na ovo pitanje i da će svrha, za kojom je sastanak sazvan od g. načelnika i grad. zastupnika težilo, biti dobroano postignuta. To je vruća želja naša i svih dobromislećih.

„Radnička Zadruga“ u Šibeniku ima u nedjelju dne 16. t. mj. u jutro svoju glavnu godišnju skupštinu u prostorijam Hrv. Sokola.

Previšnjom potvrdom dneva 2. siečnja o. g. bili su odobreni nameti i samostalne odredbine u pogled plaćanja potrošarine za tekuću godinu, predviđene u obć. proračunu za grad Šibenik (grad—Varoš, Dolac i Crnica).

Tuže nam se iz raznih mjesta, a najškoli iz Zlarina, da kroz ove zadnje prošle dane nije redovito stizala „Hrv. Rieč“ našim predbrojnicima, premda je odprema slijedita tačno. Tražimo, da se ovo ne ponovi, jer ćemo inače morat da poduzmemo druge mjere. Do koga je, nek pazi.

Podobor zadružne zveze Ljubljanske u Splitu drži dne 13. o. mj. sastanak u svrhu osnutka „Ribarskog Saveza“, u koji bi imale biti učlanjene sve ribarske zadruge u Dalmaciji. Pozvane su sve obćine, da odašalju svog delegata, čemu će se odazvati i naša. Sastanak će biti u obćinskoj viećnici u 9 sati u jutro.

Našli ga mrtva. Javljaju nam iz Drišća: Jučer u jutro našli su kninskog kotarskog živinara Antuna Vitanovića mrtva u Moseču. Kralj njega nisu našli nikakva oružja ni sredstva, po kojemu bi se dalo suditi da je počinio samoubojstvo. Tvrdi se, da je imao uza se 200 K. koje se nisu našle. Sumnja se za to, da je pao žrtvom nekog razbojstva.

„U ime Svetoga Trojstva i sobstvenog Jedinstva. Andrija po Božjoj milosti kralj Ugarske Dalmacije, Hrvatske, Rame, Srbije, Galicije i Lodomirije. U vjeko.

„Ljubljini jednoč i vjerni gradjani šibenski odastahu našem prisutstvu svoje vjestinke sa nekom izpravom slobodštine njima podijeljene od predšastnika našegačestitećuspomene kralja Stjepana porad njihove vjernosti, pomirno i pokorno moloci, da bismo mi našom kraljskom mišošu udostojali se istu potvrditi“. Ta njihova izprava bijaše slijedećeg sadržaja:

Slijedi odmah za tim povelja kralja Stjepana doslovce onako kako smo je naveli u pogl. 10. ovih crtica. — Da je uz kraljevo pismo bilo i laskavih diplomatskih obećanja . . . nastojat ćemo, vidit ćemo“, itd., o tomu nemože biti sumnje, jer politika samodržaca uvijek je gonila i gonit će s istim doskočicama i praznim obećanjima samo da opravda svoju samovolju i lukavštinu. Kad su se poslanici povratili kući, mogli su ih sugradjani ukoriti po onu našu: gdje ste

Dopisi.

Makarska.

Dr. Jakov Dudan. Na 5. o. mj. u 9 sati s parobrodom „Nerctva“ iz Visa preko Spljeta dodjoh smrtni ostanci prvog hrvatskog načelnika ove Primorske obćine, kad se ista po novom obćinskom zakonu g. 1864. ustanovila i u hrvatske ruke prošla. Pokojni nezaboravni Pavlinović poznavajuć rodoljublje značajnost i riedke vrline uma i srca, dogovorano s ostalim viđenijim rodoljubima u gradu i Primorju, nastojao da prvim hrv. načelnikom bude oplakani Dudan imenovan, što jednoglasno slijedito to imenovanje na veliko veselje i radost pučanstva. U prvj sjeđnici g. 1865. pod njegovim prisjedanjem bi proglašen hrvatski jezik uredovnim jezikom ove obćine, a hrvatska trobojnica da se u svim blagdanima i svečanostima ima na obćinskom uredu vijati. I tako je naša Primorska obćina prva, ili među prvima u Dalmaciji, koja je te važne zaključke primila. Pokojni Dudan je nesebično i pošteno obćinom npravljao, te u svemu pučanstvu pri ruci bio a osobito siromasima; bio je vrlo darežljiva i dobra srca, ekonomički jako poremećeno svoje imućno stanje i poslie malo godina, kad je drugi načelnik imenovan, naime pošteti pok. V. Nonković, on se iz Makarske preselio u Vis. Pošto je i ondje doživio razna negodovanja s napornim radom njegov svietli um bijaše potamnio. Na Visu on je se nastanio i izvršivao tamo svoj lječnički zanat na veliku utjehu osobito siromaha, prama kojima je uvijek bio blagodarani i velikodušan, ali poslie malo godina tamo umri i danas po želji jedine kćeri, udate u Parizu, smrtni ostanci amo su prenešeni u domaću grobnicu, u kojoj je ukopana njegova žena, sin i kćerka. Netom bi obćini javljeno, da će danas ostanci prispijeti, naš načelnik javnim oglašom pozvao pučanstvo, da vrlom pokojniku čast izkaže; pozvao je sve mjestne vlasti i jutros na dolazku parobroda mnogo je svieta na most-narutlo, da ostanke dočekaju i do grobišta poprat. Na obćini, na svim mjestnim društvima, na velikom trgu, vijali se barjaci na pol stiega. Obćinska glazba svirala je turborne koronice, sve mjestne vlasti i mnogo gradjanstva popratilo lies do grobišta. Poslie blagoslova liesa, g. načelnik Klarić reče pred istim malo, ali vrlo sradčnih i rodoljubivih rieči, hvalaći vrline pokojnika, kojemu naša Makarska duguje vječnu harnost; pri koncu pozivlje obćinstvo, da vrlom pokojniku klikne „Slava!“ što svi jednoglasno viknuše. Slava dičnom Dudanu! Današnji načelnik g. Klarić dostojni je nasljednik na načelničkoj stolici čelienog i nezaboravnog prvog načelnika ove Primorske obćine.

Hrvatska tiskara (Dr. Kristelj i dr.)
Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik Josip Drezga.

Hrvati i Hrvatice, pomozite družbi Sv. Ćirila i Metoda.

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska
tvornica voštanih
svieća na paru.
Šibenik (Dalmacija).

slobode oni razoriše županijski grad (kašćeno) u kojemu su stanovali njihovi župani. To on nagadja na temelju neke poslanice pape Aleksandra IV. od god. 1255 koju ćemo mi kasnije navesti, i koja bi se dala i drugčije razumjeti.

Nego nemože šibenčani saznanose da Domaldo bijaše zamjenio Šibenik za Klis, i da je tu zamjenu potvrdio bio ugarsko-hrvatski kralj Andrija I. (II.), da u usljed toga Templarci imali su zaposjednuti njihov grad, i s njim i okolikom vladati i upravljati, predviđajući teške posljedice tog događaja usljed kojega podpali su pod tudjinsku upravu, brže bolje sakupise se u zbor i odabraše poslanike koji su imali poći do kralja i prosvjedovati proti vladanju Templaraca, i proti kraljskoj odluci.

Po povelji ugarsko-hrvatskoga kralja Stjepana V. (III.), kako smo vidjeli u pogl. 10., oni su imali pravo odabrati sebi kneza i sudca, koga bi kralj samo potvrdio. Kralj im se bio tvrdio zakleo, da nebi dopustio da se u gradu nastani koji mu drago inostranac, a kamoli da s njim vlada i upravlja.

... nigdje! . . . što ste radili? ništa! . . . jer uzprkos sviju dobivenih povlastica i stobština Templarci pridjoh u Šibenik i počeh se njim vladati i upravljati kao u svojem gradu. Nego što šibenčani nisu mogli postignuti pravicom i milom, to oni kroz malo godina dostignuše uztrajnim odporom i napokom silom.

In nomine Sanctae Trinitatis et individuae Unitatis.

Andreas Dei gratia Hungariae, Dalmatie, Crohatiae, Romae, Serviae, Galliciae, Lodomiriae, que Rex. In perpetuum ohin dilecti et fideles nostri cives Sibenici nuncios suos cum quodam libertatis suae instrumento a predecessore nostro felicis memoriae rege Stephano ipsius collato ad nostram presentiam destinatum, petentes humiliter et devote ut libertatem quam a rege jam dicto sub instrumenti fidelitatis consequentia puerant consenti, dignemur regio ipsius munimine confirmare. Fuit autem hujusmodi ipsorum contenta instrumenti.

(Nastavak slijedi.)

Tiskanice

za občine i župne urede
prodaje uz vrlo jeftine cijene
Hrvatska tiskara
u Šibeniku.

Za občine:

Upisnik poljskih prekršaja.
Predračun (Predrazbroj). Odlomak.
Knjiga prihoda, Razhoda,
Tužbe.
Prijavnica za putnike.
Iskaznica poljskih prekršaja.
Mjesečni popis.
Pozivi.
Prijavnica boravljenja.
Dostavnice.
Moiba.
Prijavna knjiga neaktivne momčadi.
Izbor glavara.
Dopisi.
Marvinske putnice (pašoši).
Tražbine.
Pritužbe.
Obći dnevnik blagajnice.
Platežni nalog.
Predračun (Predrazbroj) zajednice.
Svjedočba pripadnosti.
Upisnik klaonice.
Knjiga inostranaca.
Odluka imenovanja zakletog poljara.

Za župni ured:

Smrtonovica ili Svjedočba smrti.
Krštenica ili Svjedočba rođenja, krštenja.
Dovola vjenčanja.
Izvadak iz matice krštenih odnosno premi-
nulih dječaka.
Svjedočba vjenčanja.
Upisnik priznanih
Birovina.
Svjedočba obavljenih proglašenja.
Obavjesti iz matice krštenih, rođenih, vjen-
čanih itd.
Kazalo upisnika.
Zapisnik župničkog ureda.
Popis osoba sastavljajućih obitelji.
Kazalo zapisnika.
Potvrda o izplati bratovštine.
Ukupni izvadak dohodaka i potrošaka.
Dopis župničkog ureda, Ord. za oprost
zapr. vjenčanja.
Dopis župničkog ureda. Ord. za otpust od
proglašenja.
Dopis od župskog ureda župskom uredu.
Upisnik smrti.
Dnevnik blagajne.
Upisnik vjenčanja.
Upisnik rođenih.
Cedulja za sv. krizmu.
Izповјedi.
Prijava smrti.
Svjedočba slobode.
Nadžupničтво crkvinarstvu.
Fides baptimis.
Fides matrimonialis.
Fides mortuaria.
Zapisnik procjena.
Izvadak izostale žup. redovine kroz godinu.

Osim toga imamo na skladi-
štu tiskanice za „Javne do-
brotvornosti“ i „Poljodjelske
blagajne“.

Hrvatske narodne poslovice

uredio V. J. Skarpa, cijena knjizi broširano
K 5[—], a uvezano K 6[—], nabavlja se kod
„Hrvatske tiskare“ u Šibeniku i u svim
knjižarama.

Širite

„Hrvatsku Rieč“

Radničke knjižice

uz cenu od 25 para nabav-
ljaju se u „Hrvatskoj tiskari“
u Šibeniku.

Hrvatska tiskara u Šibeniku

preporučuje svoje bogato obnovljeno skla-
dište tiskanica za občine i župne urede.
Naručbine se obavljaju brzo i
tačno a cijene su vrlo umjerene.

Najmodernije posjetnice i vjenčane karte uz
vrlo umjerene cijene izradjuje

Hrvatska tiskara u Šibeniku.

Veliko skladište gotovih odijela za gospodu

Saisona 1909-1910

* Pio Terzanović * Šibenik *

Javljam štovanomu građanstvu, da mi je ovih dana pri-
spjela od jedne glasovite krojačnice velika količina gotovih
odijela i kaputa za gospodu. Ova se odijela osobito odlikuju
radi izvanredno elegantna kroja i umjerenosti cijena, tako da sam
u mogućnosti svakom zahtjevu udovoljiti.

Preporučujuć se bilježim se veleštovanjem

Pio Terzanović.

18./IX.—18./III.

Najzadnja modal

Cijene vrlo nizke!

Prva parna tvornica
za bojadisanje, pranje i kemičko
čišćenje odjela na suho

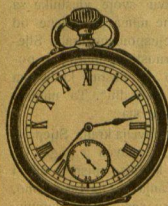
M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao:
obložna, uresna, za šetnju, kazalište i pjesove.
Osim toga zastore, prostirače, rukavice od
kože itd., razumije se sve u cjelini čisti se sa
strojem „UNIVERSAL“.
Isto tako parno bojadisanje gore navedenih
predmeta.
Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno
poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:
JULIO RAGANZINI
1./IX. Glavna ulica.

Čudo industrije!

Samo 3 Krune 40 para
nikel anker-remontir
ura sistem Roskopf
sa zaklopcem, liepim lancem,
sa čvrstim 36 sata idu-
ćim anker-strojem,
sa liepim kazalom
za sekunde stoji sa-
mo 3 K 40 p. 14-kar-
atni zlatni rysten s
pravim diamantom
samo 5 kruna.

Udova Marija Holzer

Krakov 63, 51. Gertrudy 29.

Ilustrovani cijenik sa više nego 1000 slika zlatnih
i srebrnih stvari, na zahtjev badava i franko.

Nevaljan želudac ne može ništa podnieti

i stanovita posljedica toga jest: pomanjka-
nje teka, bol želudca, nagon na bljuvanje,
slaba probava, glavobolja itd. Sigurnu po-
moć proti tome daju:

Kaiserovi Pfeffermünz-Karameli.

Lječnički izpitano!

Oživljujuće sredstvo za probavu i jačanje
želudca.

Omot 20 i 40 filira.

Na prodaju drži:

Carlo Ruggeri, Vinko Vucić
drogerija u Šibeniku.

Hrvatska vjeresijska banka Podružnica Šibenik.

Dionička glavnica - -
- - - - K 1,000.000

Pričuvna zaklada i pritičci K 150.000.
CENTRALKA DUBROVNIK - -
Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel - - -
prima uložke na knjižice u konto ko-
rentu u ček prometu; eskomptuje
mjernice.

Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja
vriednine. Devize se preuzimlju naj-
kulantnije. Izplate na svim mjestima
tu i inozemstva obavljaju se brzo
i uz povoljne uvjete

Mjenjačnica - - -
kupuje i prodaje državne papire,
razteretnice, založnice, srečke, va-
lute, kupone. Prodaja srečaka na
obročno odplaćivanje. Osjeganje
proti gubitku kod ždriebanja. Revi-
zija srečaka i vriednostnih papira
bezplatno. Unovčenje kupona bez
odbitka.

Zalagaonica - - -
daje zajimove na ručne zaloge, zlatne
i srebrne predmete, drago kamenje
i t. d. uz najkulantnije uvjete.

84-52

5500

vjerodostojno popraćene svjedočbe liječnika
i privatnika dokazuju da

Kaiserovi prsni karameli

(su tri jela)

Kašalj

nahladu, hunjavicu, katar i grčeviti
kašalj najbolje odstranjuju.
Jedan omot 20 i 40 filira.
Jedna kutija 60 filira.

7-24

Na prodaju drži:
Carlo Ruggeri, Vinko Vucić
drogerija u Šibeniku.